

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора наук з фізичного виховання та спорту,
професора Мітової Олени Олександрівни
на дисертаційну роботу Гребінки Галини Ярославівни
за темою «Удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів
на етапі попередньої базової підготовки», подану до разової спеціалізованої
вченої ради Львівського державного університету фізичної культури імені
Івана Боберського для захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність дисертаційної роботи.

Багато в чому успіх у багаторічній підготовці баскетболістів визначається змістом навчально-тренувальних програм та вмінням тренерів реалізувати його у практичній діяльності. Від цього залежить рівень та динаміка розвитку фізичної, технічної та інших сторін підготовки баскетболістів. Тому аналіз навчальної програми для дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, відділень спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю і розробка на цій основі дослідження фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки, дозволить науково обґрунтувати програму фізичної та технічної підготовки баскетболістів віком 10–14 років. Це у свою чергу дозволить тренерам проводити цілеспрямоване тренування фізичних якостей і прийомів техніки гри.

Тенденції розвитку сучасного баскетболу вимагають від тренерів та вчених постійного пошуку більш сучасних та якісних технологій підготовки юних баскетболістів, що спираються на оптимізацію підготовки з урахуванням особливостей формування здібностей і вікових закономірностей становлення, зростання та удосконалення спортивної багаторічної майстерності.

Причому дедалі більше теорія і практика баскетболу потребує пошуку зв'язків, критеріїв оцінки становлення та взаємозв'язку фізичної та технічної підготовленості баскетболістів як найважливіших складових їх спортивної

майстерності (З. М. Хромаєв, 2007; В. М. Платонов, 2013-2020; Л. Ю. Поплавський, 2004; В. М. Корягін, 1996-2023; М. М. Безмилов 2010-2023; Р. О. Сушко, 2010-2023; О. О. Мітова 2004-2023; Ю. М. Шкретій, 2006-2023 та ін.).

Визначення факторної структури фізичної та технічної підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки дозволить підвищити ефективність тренувального процесу у системі багаторічного удосконалення. Виявлення тенденції зміни значущості факторів залежно від віку баскетболістів дасть змогу на науковій основі цілеспрямовано підбирати засоби та методи тренування у кожному віковому періоді, правильно вводити співвідношення обсягів фізичної та технічної підготовки на етапі попередньої базової підготовки.

У кваліфікаційній роботі подано вирішення актуального науково-практичного завдання обґрунтування програми удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки, що досягнуто шляхом контролю показників фізичної та технічної підготовленості баскетболістів і на їх основі проведення факторного аналізу, який проявив тенденцію зміни значущості факторів залежно від віку баскетболістів.

Враховуючи вище наведене, актуальність дисертаційного дослідження Гребінки Галини Ярославівни не викликає сумнівів.

Мета роботи – обґрунтувати програму удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри спортивних та рекреаційних ігор Львівського державного університету імені Івана Боберського на 2021/2025 рр. в рамках теми «Удосконалення системи підготовки кваліфікованих спортсменів в ігрових видах спорту на різних етапах багаторічного удосконалення», № державної реєстрації 0122U001576.

Наукова новизна дисертаційної роботи.

Наукова новизна в повній мірі відповідає результатам дослідження, а саме, вперше:

- обґрунтовано програму фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки з урахування вікових особливостей розвитку фізичних якостей та об'єктивних параметрів оцінювання рівня фізичної та технічної підготовленості;

– визначена факторна структура фізичної та технічної підготовленості баскетболістів віку 10–14 років;

– удосконалено наукові дані щодо значущості показників змагальної діяльності для оцінки підготовленості баскетболістів;

– удосконалено наукові дані стосовно аналізу показників змагальної діяльності у баскетболі на етапі попередньої базової підготовки;

– набули подальшого розвитку наукові дослідження щодо особливостей тренувальної та змагальної діяльності на етапі попередньої базової підготовки.

Практичне значення результатів дослідження полягає в удосконаленні програми фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки, з урахуванням вікових особливостей формування здібностей і закономірностей становлення технічної майстерності.

У процесі застосування авторської програми фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки спостерігалось підвищення рівня фізичної та технічної підготовленості, що підтвердили об'єктивні показники контролю. Результати впроваджено в роботу Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівська обласна дитячо-юнацька спортивна школа», про що свідчать відповідні акти впровадження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення дисертації, висновки достатньою мірою обґрунтовані теоретичними та експериментальними даними, відповідають меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження. Ступінь вірогідності отриманих результатів

забезпечується необхідною тривалістю написання дисертаційної роботи (2020-2023 р.), кількістю респондентів, які взяли участь у дослідженні.

Педагогічний природний формуючий експеримент проводився на базі Львівського комунального закладу Львівської обласної ради «Львівської обласної дитячо-юнацької спортивної школи» м. Львова. До порівняльного педагогічного експерименту було залучено 100 баскетболістів етапу попередньої базової підготовки віком 10–14 років (50 у контрольній групі: I підгрупа – 10 років (10), II підгрупа 11 – років (10), III підгрупа – 12 років (10), IV підгрупа – 13 років (10), V підгрупа – 14 років (10); 50 в експериментальній групі: I підгрупа – 10 років (10), II підгрупа 11 – років (10), III підгрупа – 12 років (10), IV підгрупа – 13 років (10), V підгрупа – 14 років (10)).

Отримані результати експериментальних досліджень оброблено за допомогою методів математичної статистики. Вибір методів ґрунтувався на рекомендаціях, викладених у спеціальній літературі, присвяченій особливостям застосування математико-статистичних методів у спорті.

Отримані результати оброблено математичними статистичними методами з використанням програмного забезпечення Microsoft Excel та онлайн-розрахунками, наданими у вільно доступній програмі. Показники проаналізовано на основі середнього значення (\bar{x}), стандартного відхилення (S), диференційної надійності (за параметрами t-критерію Стюдента), кореляційного аналізу Пірсона, факторного аналізу (програма MDETERM),

Для встановлення підпорядкування вихідних даних нормальному закону розподілу використовувався критерій узгодженості Шапіро-Уїлка. Оскільки всі вхідні дані, що характеризують спеціальну фізичну та технічну підготовленість спортсменів-баскетболістів, відповідали нормальному закону розподілу, для порівняння вибірових середніх вихідного та контрольного тестування застосовувався t-критерій Стюдента для зв'язних вибірок. При обробці результатів дослідження приймалася статистична надійність $P=95\%$, імовірність помилки 5% , рівень значущості $\alpha=0,05$ ($p<0,05$).

Коефіцієнт кореляції Пірсона застосовувався для дослідження взаємозв'язку

двох змінних, а саме, між компонентами фізичної та технічної підготовленості спортсменів 10–12 та 13–14 років, виміряних у метричних шкалах на одній і тій же вибірці. Він дозволив визначити, наскільки пропорційна мінливість двох змінних.

Для визначення структури компонентів фізичної та технічної підготовленості був застосований факторний аналіз методом головних компонентів. Застосування методу головних компонентів за програмою Mdetern дозволило більш точно інтерпретувати результати досліджень.

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті і завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу. Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Характеристика основних положень роботи.

Дисертація складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та додатків. Дисертацію викладено українською мовою на 220 сторінках, 171 із яких – основний текст, вміщує 26 таблиць та 15 рисунків. У роботі використано 232 джерела літератури, з яких 39 – латиницею.

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтована актуальність роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведені методи дослідження, розкрито наукова новизна, відображено особистий внесок автора, наведено дані про апробацію результатів дослідження і їх впровадження в практику, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Актуальні питання фізичної та технічної підготовки баскетболістів у системі багаторічного удосконалення»** (стор. 27-57) проаналізовано стан досліджуваної проблеми, а саме: наукове обґрунтування компонентів багаторічної підготовки в баскетболі; вікові особливості формування та розвитку фізичних здібностей; особливості вікового

розвитку організму спортсменів віком 10–14 років; особливості формування та розвитку рухових здібностей баскетболістів 10–14 років.

Наприкінці першого розділу наведено висновки, в яких відображаються основні теоретичні положення дисертаційного дослідження, зокрема: попри численні дослідження проблем юнацького спорту, вивчення вікових особливостей формування здібностей як функції онтогенезу людини, зазначені особливості достатньою мірою не знайшли своє відображення у методиці спортивного тренування баскетболістів. Слабо відображені у програмах для дитячо-юнацьких спортивних шкіл з баскетболу питання удосконалення технічної майстерності баскетболістів, які потребують своєчасного освоєння широкого арсеналу прийомів та їхньої вікової трансформації.

Відносні обсяги фізичної та технічної підготовки, передбачені навчальними програмами з баскетболу, практично не пов'язані з наявними у літературі даними про вікові особливості розвитку фізичних здібностей. Недостатньо пов'язані з віковими зонами перших спортивних успіхів та зонами систем оптимальних можливостей, розвитком функціональних систем організму баскетболіста, обсяги і спрямованість загальної та спеціальної фізичної та технічної підготовленості, що відображається у практичній стабільності відносних парціальних обсягів технічної підготовки за роками навчання і неадекватності відносних парціальних обсягів фізичної підготовки віковому розвитку функціональних систем організму.

Аналіз доступної науково-методичної літератури, практика роботи провідних тренерів показали, що у системі спортивної підготовки баскетболістів недостатньо відображені, а частково і не використовуються найсучасніші рекомендації теорії та методики спортивного тренування.

До них належать: підвищення оптимальності засобів, методів спортивного тренування, їх взаємозв'язку у багаторічному циклі, від новачка до кваліфікованого баскетболіста; раціональна спрямованість багаторічної навчально-тренувальної роботи за видами підготовки з урахуванням вікових особливостей формування здібностей.

Результати за розділом опубліковано у трьох працях автора.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» (стор. 58-69) надано методи, що використовувались відповідно до об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження, представлено організацію дослідження.

Для реалізації поставленої мети та завдань дослідження в дисертаційній роботі використано широкий діапазон методів дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури, документальних матеріалів, даних мережі Інтернет; педагогічне спостереження; аналіз показників змагальної діяльності; педагогічне тестування; педагогічний експеримент; медико-біологічні методи; методи математичної статистики.

Розкрито організацію дисертаційного дослідження, яка здійснювалася у три етапи – з жовтня 2020 по травень 2023 року. Дослідження проведено на базі Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівська обласна дитячо-юнацька спортивна школа», про що свідчать відповідні акти впровадження.

У третьому розділі «**Фізична та технічна підготовка баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки**» (стор. 70-137) представлено 7 підрозділів: фізична підготовка баскетболістів: тести та критерії; технічна підготовка баскетболістів; особливості планування тренувальних навантажень баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки; аналіз навчальної програми з баскетболу для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю; показники фізичної та технічної підготовленості баскетболістів віком 10–14 років; показники техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності баскетболістів віком 13–14 років; аналіз взаємозв'язку фізичної з технічною підготовленістю у баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки (кореляційний та факторний аналіз між показниками фізичної та технічної підготовленості баскетболістів віком 10–12 років; кореляційний та факторний аналіз між показниками фізичної та технічної підготовленості баскетболістів віком 13–14 років).

Проведення факторного аналізу дозволило виділити три фактори, що визначають їх значущість у навчальному процесі баскетболістів віком 10–12 років та вплив на рівень фізичної та технічної підготовленості: 1-й фактор «Ростовий» і 2-й фактор «Швидкісний» є найбільш важливими характеристиками, мають внесок 45% і 41% відповідно, 3 фактор «Швидкісно-силовий» становить 14%. Вказані фактори сумарно становлять 100% загальної дисперсії. У спортсменів вікової групи 13–14 років виділено 5 факторів, які описують 100% загальної дисперсії: 1-й фактор («Стрибковий») дорівнює 38%, 2-й фактор («Технічна підготовка») – 29%, 3-й фактор («Фактор швидкодії») – 13%, 4-й фактор («Швидкісно-силовий») – 10%, 5 фактор («Швидкісної витривалості») становить 10%.

Якщо розглядати вміст фактору технічної підготовки, то можна побачити, що у молодшому віці (10–12 років), крім переваги у зрості, баскетболісти характеризуються хорошою швидкісною та швидкісно-силовою підготовленістю. Надалі (13–14 років) велику роль відіграє технічна підготовка при хорошій швидкісній та швидкісно-силовій підготовленості.

У зв'язку з цим, процес підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки можна спрямувати на досягнення прогнозованих модельних показників за рівнем розвитку спеціальних рухових якостей і технічних навиків.

Результати за розділом 3 опубліковано у 4 працях автора дисертації.

У четвертому розділі **«Обґрунтування програми удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки та її експериментальна перевірка»** (стор. 136-169) представлено наукове обґрунтування та характеристика програми удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки.

Окрім того, представлено динаміку показників фізичної та технічної підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки (зміни показників фізичної підготовленості баскетболістів віком 10–14 років упродовж педагогічного експерименту та зміни показників технічної

підготовленості баскетболістів віком 10–14 років упродовж педагогічного експерименту) до та після впровадження змісту авторської програми.

Дисертанткою представлено розроблення програми з удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки, що проведене на основі кореляційного та факторного аналізу показників із врахуванням вікових особливостей розвитку фізичних якостей та результатів зіставлення показників фізичної та технічної підготовленості баскетболістів.

Розглянуто тренувальні ефекти в рамках фізичної та технічної підготовки. Основним фактором корекції навчально-тренувального процесу баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки є необхідність удосконалення методики, яка б дозволила не тільки підвищувати показники профільних фізичних якостей, але і забезпечувати їх реалізацію у взаємозв'язку з технікою гри.

Шляхом вимірювання важливих фізичних та технічних показників баскетболістів 10–14 років показано, що запропонована експериментальна програма удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки має високу ефективність.

У баскетболістів експериментальної групи показники спеціальної фізичної підготовленості переважали ($p < 0,05$) контрольну групу за даними у «відносній висоті стрибка» в межах 12,7-17,9%, бігу на 6 м в межах 3,2-4,3%, бігу на 20 м в межах 3,0-6,4%. Показники контрольної групи у «відносній висоті стрибка» були в межах 4,2-7,2%, бігу на 6 м в межах 0,6-1,4%, бігу на 20 м – 0,5-1,9%.

Контроль технічної підготовленості на міжгруповому рівні показав ($p < 0,05$), що баскетболісти експериментальної групи переважають у техніці передачі м'яча однією рукою («слабкою») в межах 12,5-24,4%, порівняно з відповідними підгрупами контрольної групи – 3,4-5,2%.

У п'ятому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» (стор. 170-183) проведено узагальнення теоретичного аналізу і експериментальних даних. Показано, які результати доповнюють та

підтверджують результати досліджень інших авторів. Представлено результати, які мають наукову новизну в якості отриманих вперше.

Загальні **висновки дослідження** в повній мірі розкривають розв'язання поставленої мети та завдань дисертаційного дослідження. Узагальнюють отримані результати та визначають перспективи подальших досліджень.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 5 наукових праць, 3 з яких у фахових виданнях України (одна із статей написана самостійно), 2 публікації у виданнях, які індексуються в **Scopus**, 4 статті апробаційного характеру.

Публікації відповідають отриманим в ході дисертаційного дослідження результатам.

Зауваження щодо змісту дисертації та анотації.

Оцінюючи підготовлений матеріал дисертаційної роботи можна зробити деякі зауваження, які не впливають на загальну позитивну оцінку:

1. В дисертаційній роботі автор у першому розділі на стор. 25 при посиланні на праці Платонова В.М. [148, 149] вказує 5 етапів багаторічної підготовки, замість 8.

2. На стор.92 та 101 вказано «етап початкової базової підготовки». Це нова інтерпретація етапу початкового етапу чи технічна помилка?

3. Автором інколи по тексту (стор. 100) дисертації використовуються терміни «технічна майстерність», «молоді спортсмени»... чи доречні такі терміни до вікової категорії спортсменів 10-14 років?

4. У 3 розділі табл. 3.5, 3.6, 3.7 (стор. 115-118) представлено показники техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності баскетболістів віком 13–14 років, але автор поділяє ці показники на першу та другу половини матчу. Чому автором обрано такий підхід, а не представлено аналіз показників по 4 чвертям, з яких складається баскетбольний матч?

5. У 4 розділі дисертації при описанні програми вдосконалення

фізичної та технічної підготовки автором для вдосконалення технічної підготовленості запропоновано «Програму тренувань передачі м'яча «слабкою» рукою» для дітей 10-14 років. Чи були якісь відмінності у змісті цієї програми для баскетболістів на кожному році навчання в групах попередньої базової підготовки? Чому вами обрано тільки один технічний прийом «передачі м'яча», а не декілька?

6. На нашу думку при обґрунтуванні авторської програми доречніше було б вказати відмінності у змісті навантаження з фізичної та технічної підготовки на 1, 2, 3 та 4 роках навчання на етапі попередньої базової підготовки. Окрім того, зміст фізичної підготовки розділити на загальну, спеціальну та допоміжну, з врахуванням сучасних засобів та методів, використання додаткового інвентарю та обладнання, рухливих ігор тощо. А якщо автор на прикладі врахування вікових особливостей, сенситивних періодів розвитку фізичних здібностей та факторного аналізу обґрунтовує підхід щодо вдосконалення змісту технічної та фізичної підготовки, то виокремити у науковій новизні саме «підхід» та алгоритм його застосування в практиці баскетболу, а не «програму» на весь етап попередньої базової підготовки.

7. Подекуди зустрічаються стилістичні та орфографічні, технічні помилки (стор. 28, 30, 58, 84 та ін.).

Висновок.

Дисертаційна робота Гребінки Галини Ярославівни за темою «Удосконалення фізичної та технічної підготовки баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки» має теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові наукові результати, що в сукупності дозволяють розв'язати важливу наукових проблему. За актуальністю дослідженої проблеми, новизною результатів та практичним значенням дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри спортивних ігор
Придніпровської державної академії
фізичної культури і спорту

Олена МІТОВА

Підпис Олени Мітової підтверджую:

Проректор з наукової діяльності
Придніпровської державної
академії фізичної культури і спорту,
д.фіз.вих., професор

Наталія МОСКАЛЕНКО